

A közös nevezett

JÓKAI ANNA: APOKRIF IMÁK. ELMONDJA A SZERZŐ

Ritkán történik meg velünk: valaki beszél hozzánk, mi mégis mintegy kihallgatjuk szavait. Vagy éppen tökéletesen magunkra érthetjük, amit önmagának mond. Azért szólhat hozzánk ebből a bensőségből, mert végül is – azaz eredendően – nem szólít meg, következésképpen nem is akar rábeszélni semmire, nem toboroz, és nem riogat: valóban a magáét mondja, csakhogy ez a „magamondás” törvényszerűen egyetemes. Nem minket szólít meg – nincsen ám célközönsége –, hanem azt, amiben mindenki osztozhatik. Azt azonban igen, azt nagyon is szem előtt tartja. Jókai Anna előbb az örök érvényű szellemi igazsághoz fordul, majd töprengései rendjében egyszerre beszél róla és hozzá. Kihallhatjuk „imáit”, és részesei lehetünk egy beszélgetésnek. Olyannak, mely bár technikailag egyoldalú, mégis újra meg újra megadja – nekünk is – a szót.

Az írásmű a papíron álljon helyt önmagáért – szokott zsörtölődni e sorok írója versek-prozák előadásain láttán-hallatán, és még a szerzői recitációkat is gyanakvással fogadja. Hány- meg hányféleképpen rontja el az író, a költő saját szövegét! – kiált fel néha; pedig az „elrontás” itt természetesen értelmezést, szükségképpen egyoldalú vagy egyirányú értelmezést jelent. Nos, Jókai Anna hangján ezek a szövegek inkább visszahelyeződnek valamely eredetiségbe, semmint másodlagos *elhangzássá* válnának. Megtörténik a visszalényegülés mégpedig a talán legritkább fajtából: az eleve szó- és hang-ízű, az eleve beszédhangú nyomtatott szövegek – amelyek oly sokféle vizuális, tipográfiai eljárással utaltak erre a szó-, azaz *hang*beliségre – csakugyan hanggá és hanglejtéssé, beszéddé és beszédnyomatékká válnak. Azt hinnők, így természetes; pedig nem az. Bár éppen Jókai Anna lényétől és alkotó (azaz gondolkodó) habitusától igen távol áll mindenféle teljesítményelv, ezt így mégis ő érte el – ami lemezről felhangzik, az az ő munkája.

Az *Apokrif imák* korongja arra vár, és arra int, hogy maradjunk magunkra vele, mint egy szép szonátával, érett és nyitott személyiségként hallgassuk – külön-külön, magunkban – a lényegbevágó, az életünk létbeli és etikai alapjaira kérdező és válaszoló üzeneteket. Az imádság nem kinyilatkoztatás. Jókai Anna nem véti el a pozíciókat, ő mindenkor a maga nevében beszél: ez a legtöbb, amit igazságaért, igazságaiért tehet – amelyekért nem mellékesen itt küzd meg, itt és most, a fülünk hallatára. Beszéde, hanghordozása jólesően nélkülözi a szószéki retorika hatásformáit: nem hízeleg, nem átkozódik, nem szellemeskedik, nem gúnyolódik – nem temet és nem dicsér se cézárt, se cézárnak készült. A maga elé mondott szó hitelét te-

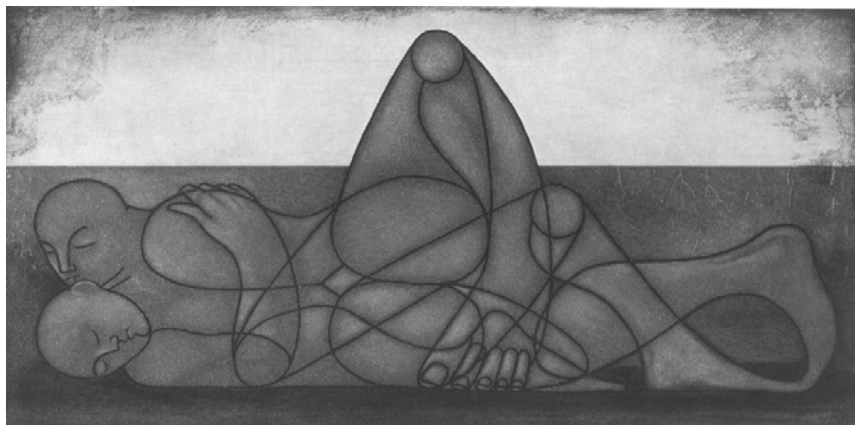
Hungaroton Records Ltd.
Budapest, 2002
Hungaroton Classic – CD

remtette meg a stúdióban is: ennek is van heve, szenvedélye – ennek van csak igazán –, de ebben a szenvedélyben maga a személyiség lobog, nem hatásgépezet zörög.

A kilenc szöveg többségével *A töve és a gallya* „Apokrif imák” című ciklusában ismerkedhettünk meg nyomtatásban, néhány darab viszont az utóbbi évek termése. Közös vonása mindegyiknek a történelemre irányított metafizikai meditáció, az egyéni és kollektív felelősség egyszerre megértően árnyaltos és következetesen szigorú számbavétele (ez a bizonyos „kollektív” persze csak az „egyéni” meghosszabbítása lehet, szerencsés esetben). Összefogja ezeket a darabokat a sajátosan Jókai Anna-i műfajközöttség is: a versszerűség nyomatékos jelenléte, valamint a litánia és a drámai kórus, a monódika és a zsoltár elvegyülése az esszéprózával. A papíron a szimmetrikus szerkezetek sorozatokban épülő gondolatritmusát a „látható nyelv” eszközei jelenítik meg, ám a szerző *élő-szava* hangzó élménnyé teszi a ritmust. Nem csupán felolvasva műveit: itt ott váratlan nyomatékkal irányítja a figyelmet olyan részletekre, melyek az eredetiben (?) úgyszólván csak közbevetésként jeleződtek.

Ima a könnyű búcsúért – szól immár felejthetetlenül a régtől emlékezetes vallomás. De nemcsak erről a kivételesen telített szövegről, hanem a lemez egész anyagáról elmondható, hogy itt a megszólaltatás – a posztmodernizmus egyik kedvelt nézetével szemben – nem bontja fel, nem tagolja szét a művek világát a medialitás különmemű csatornáira, amelyek mögül hiányozna az egységes értelmezhetőség rendje. Ezek az „előadások” rátalálnak és rámutatnak a közös nevezőre. Ha legvégül szabad eljátszanunk a szavakkal, talán kicserélhetjük a „közös nevező” sztereotip fordulatát a *közös nevezett*-re. Jókai Anna írott vagy épp elmondott szavaiban éppen az a nyelvi tény és morális elszántság kapcsolja egybe az eltérő közegekre szakadt megnyilatkozást, hogy az (alap)szövegek – szó szerint vagy sugallattal, egyik vagy másik szóval – megnevezik a rend és a világterv ősokát és fenntartóját, mégpedig a közös (egyetemes) érvényesség hangnemében.

Bárdos László

KORÁNYI GÁBOR: FEKŐ FORMÁTUM